

Rapport 2013:5

Backen 1:52, Vik

FU år 2013

Lars Jönsson

öster|en
arkeologi

Rapport 2013:5

Backen 1:52, Vik

FU år 2013

Lars Jönsson

Österlenarkeologi

att. Lars Jönsson
Bellevuevägen 13 A
271 32 Ystad
Mobiltelefon: 070-306 36 04

www.osterlenarkeologi.se

© 2013 Österlenarkeologi

Rapport 2013:5

Omslag: En del av fastigheten Backen 1:52. I bakgrunden skymtar Stenshuvud.

Foto: Lars Jönsson, Österlenarkeologi.

Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriverket, Gävle.

Innehåll

Sammanfattning	5
Inledning	5
Läge och topografi	6
Syfte och metod	6
Utvärdering av schaktningen	6
Historik och fornlämningsmiljö	7
Vik-boplatsen	7
Boplatsens nordöstra del – RAÄ 15:1	8
Boplatsens sydöstra del – RAÄ 15:2	9
Andra fornlämningar i närområdet	9
Undersökningsresultat	11
Utvärdering	11
Referenser	12
Internet	12
Administrativa uppgifter	13

Figur 1. Skåne och Simrishamns kommun. Platsen för undersökningen vid Vik, 7 km norr om Simrishamn, är markerad med en röd prick .

Figur 2. Fiskeläget Vik med platsen för undersökningen på fastigheten Backen 1:52 markerade med en röd prick.

Sammanfattning

I samband med anläggande av gabionmurar, biluppställningsplats, plattor samt bod på gjuten platta invid en befintlig byggnad inom fastigheten Backen 1:52 har Österlenarkeologi utfört en arkeologisk förundersökning i form av en övervakning av markarbetena. Arbetena berörde delvis Viks fiskeläges gamla bytomt (RAÄ Rörum 44:1). På andra sidan Vikarevägen, strax söder om den berörda fastigheten, ligger den delvis undersökta Vik-boplatsen (RAÄ Rörum 15:1).

I avsikt att uppföra en bod samt ordna en biluppställningsplats schaktades en ca 8 x 6 meter stor yta strax väster om den befintliga byggnadens sydvästra del. Ingreppet utfördes framför allt i den intilliggande backens östra sluttning.

Inga arkeologiska lämningar kunde iakttas i det två meter djupa schaktet.

Då den inledande urschaktningen, tillika det största schaktet, inte visade några spår av arkeologiska lämningar beslutades att schaktningen för gabionmurar kunde ske utan antikvarisk kontroll.

Inledning

Med anledning av anläggande av gabionmurar, biluppställningsplats, plattor samt bod på gjuten platta inom fastigheten Backen 1:52, utförde Österlenarkeologi en arkeologisk förundersökning i form av en övervakning av markarbetena. Schaktningen utfördes dels i omedelbar närhet av Viks fiskeläges gamla bytomt, registrerat som fornlämning Rörum 44:1, och dels något norr om Vik-boplatsen, en förhistorisk boplatz med stratigrafiskt skilda boplatzlager. Båda fornlämningarna är belägna i Rörums socken.

Arbetet utfördes på uppdrag av Länsstyrelsen i Skåne län (länsstyrelsens dnr. 431-3228-2013).

Läge och topografi

Vik är ett kustsamhälle och fiskeläge i sydöstra Skåne, beläget vid Östersjön, ca 7 km norr om Simrishamn. Kusten mellan Baskemölla och Vik utgörs av en brant sluttning nedanför vilken en plan strandremsa breder ut sig. Vik ligger på en smal strandremsa nedanför de höga sandbackarna, omgivet av fruktodlingar.

Den västra delen av fastigheten Backen 1:52 utgörs av en sandbacke med en kraftig sluttning, där höjdskillnaden är 4 meter från väster till öster (18-14 m. ö.h.). Den befintliga byggnaden ligger i den östra delen av fastigheten, omedelbart öster om backen.

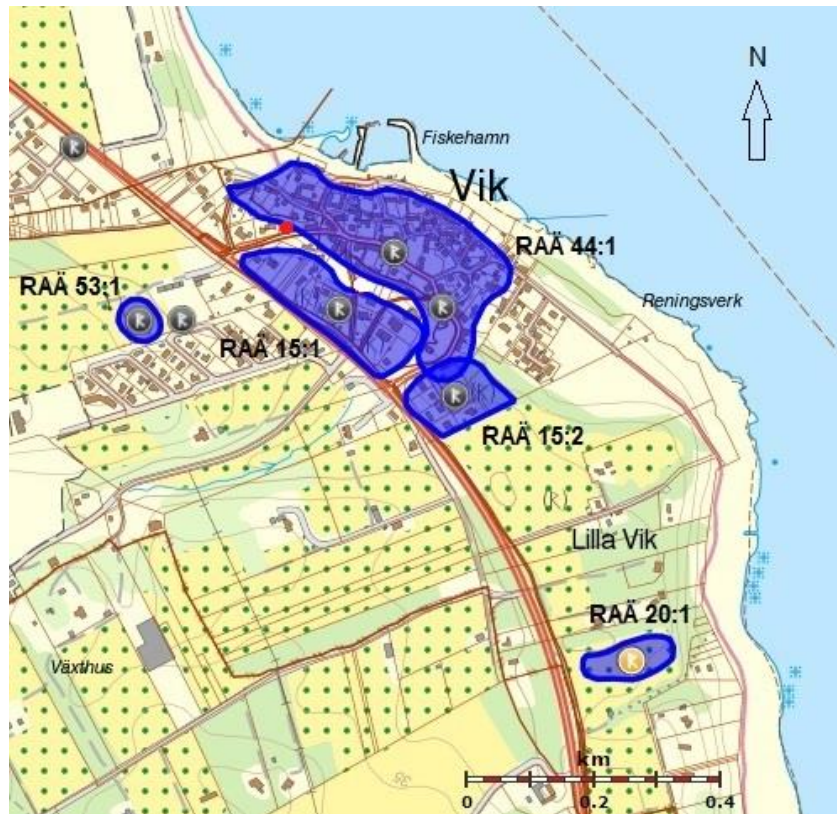
Syfte och metod

Då den arkeologiska förundersökningen skedde i form av en övervakning av markarbetena hade inga vetenskapliga frågeställningar formulerats inför undersökningen. Men eftersom schaktningen skulle genomföras i omedelbar närhet av dels Viks fiskeläges gamla bytomt (RAÄ Rörum 44:1) och dels Vikboplatsen (RAÄ Rörum 15:1) i Rörums socken, var det viktigt att vara observant på om arkeologiska lämningar kom att beröras. Vikboplatsen har tidigare delvis undersökts varvid stratigrafiskt skilda boplatlager från mesolitikum och neolitikum har påträffats. Det var även betydelsefullt att få kunskap om de arkeologiska lämningarnas bevarandegrad, karaktär, utbredning och datering.

Utvärdering av schaktningen

Arbetet inleddes med att en ca 8 x 6 meter stor yta schaktades omedelbart intill den befintliga byggnadens sydvästra del. På platsen skall det anläggas en biluppställningsplats närmast huset och en bod på gjuten platta väster därom.

Vid schaktningen användes en hjulgrävare EW160. Schaktningen utfördes av RoA Transport HB.

Figur 3. Vik-boplatsen (RAÄ 15:1-2) samt närliggande fornlämnningar. Platsen för undersökningen är markerad med en röd prick. Karta ur Riksantikvarieämbetets FMIS.

Historik och fornlämningsmiljö

Vik är det äldsta av Österlens sju fiskelägen och fisket har varit av stor betydelse genom åren. Viks Fiskeläge är omnämnt i skriftliga källor från år 1613. Liksom Baskemölla visar Vik på det kombinerade näringsfånget av fiske och odling. Böndernas gårdar och fiskarens boningshus ligger sida vid sida. Husen tillhör i regel 1800-talet och är i de äldre delarna närmast hamnen företrädesvis byggda i korsvirke. Gatorna i Vik är små, bestående av prång och strädden (www.lansstyrelsen.se/skane).

Vik-boplatsen

Boplatsen är uppdelad i två ytor, en nordvästlig del (RAÄ 15:1) och en sydöstlig del (RAÄ 15:2). Redan under den sista delen av mesolitikum och tidigneolitikum levde en grupp människor, med fisket som sin huvudsakliga födokrok, på platsen. Från Vik kommer ett relativt stort lösfyndsmaterial med ca 50 grönstensyxor, och bitar av tjockväggig keramik samt tvärpilar och andra flint- och stenföremål. Boplatsen är på grund av sin höga belägenhet (ca 15-20 m ö.h.) den enda påträffade ertebölleboplatsen (ca 5200–4000 f.Kr) i Skånes kustregion som varit opåverkad av transgressioner. Idag finns endast en del av boplatsoområdet kvar eftersom flera tomter i området bebyggts.

Boplatsen Vik nämns första gången av Joh. Bring. Han nämner speciellt de s.k. ”Wikska yxorna”, tillverkade av diabas eller grönsten. Bring hade registrerat omkring 50 stenyxor (vikyxor), där majoriteten finns på Österlens Museum och resten i privata samlingar (Bring 1921, s. 1ff.).

Boplatsens nordöstra del – RAÄ 15:1

Boplatsen undersöktes första gången 1933 av Egil Lönnberg. Tyvärr finns det ingen rapport från denna undersökning, men Lönnberg har noterat att undersökningarna framför allt skedde på mark som då tillhörde Hans Hall och Per Blom (Althin 1954, s. 39ff.). Carl-Axel Althin genomförde en undersökning 1950 (Althin 1954, s. 41f.), medan Märta Strömberg gjorde en mindre undersökning 1963. Ytterligare en mindre undersökning genomfördes 1977 av Bengt Jacobsson (Jennbert 1984, s. 68).

Vid Althins undersökning år 1950, vilken genomfördes på gränsen mellan fastigheterna Backen 1:40 och 1:50, och öster om fastigheten Backen 1:51, påträffades två kulturlager åtskilda av ett flygsandslager. Det påträffades inte någon keramik i det undre kulturlagret, medan det i det övre lagret förekom både ertebölle och tidigneolitisk keramik. I båda lagren fanns flintmaterial som kunde placeras i den senare ertebölleperioden (Althin 1954, s. 41f; Jennbert 1984, s. 68).

Strömberg å sin sida fann ett ca 70 cm tjockt kulturlager år 1963, som pga. den varierande förekomsten av skörbränd sten kunde delas i två lager. Fyndmaterialet fanns främst i de övre lagren. Flertalet av skärvorna hade erteböllekaraktär, men det fanns även tunnare skärvor med gropornamentik och nagelinttryck som tyder på ett neolitiskt inslag (Jennbert 1984, s. 68).

Vid undersökningen år 1977 kunde man inte urskilja två kulturlager. Keramik av ertebölle- och tidigneolitisk karaktär antydde emellertid att boplatsen varit bebodd under mesolitikum och neolitikum (Jennbert 1974, s. 68).

Sammanfattningsvis konstaterar Jennbert i sin avhandling att utgrävningarna visar att man inom begränsade delar av boplatsen kan urskilja en flerdelad stratigrafi, där det övre lagret omfattar fynd från såväl erteböllekultur som tidigneolitikum. Jennbert menar att med hänsyn till de jämförande studierna av boplatser vid Skånes västra kust bör inte möjligheten av samtidighet uteslutas (Jennbert 1984, s. 68).

På fastigheten Backen 1:42, endast ca 80 meter sydost om fastigheten Backen 1:51, gjordes en förundersökningen år 1998. Vid detta tillfälle framkom två härदार samt fyndmaterial bestående av slagen flinta, en knacksten och keramik från Erteböllekulturen (Hellerström 1998).

Under vintern 2013 gjordes en arkeologisk förundersökning på fastigheten Backen 1:51, ca 130 meter nordväst om den aktuella fastigheten. Inom ett ca 108 m² stort område framkom bl.a. 10 härdar. Härdarna låg, tillsammans med mellanliggande lager av humös sotig sand, på minst två olika nivåer. Vid undersökningen framkom även en del flintavslag. På sina ställen var de stratifierade lämningarna totalt ca 0,7 meter tjocka, vilket tyder på återkommande aktiviteter i området. I den södra delen av området fanns även mindre nedgrävningar i det leriga underlaget. Möjligtvis har man primärt varit ute efter leran (Jönsson 2013).

Boplatsens sydöstra del – RAÄ 15:2

Endast 40 meter sydost om fornlämning RAÄ 15:1, öster om Viks bygata, fortsätter Vik-boplatsen, nu med fornlämningsbeteckningen RAÄ 15:2. Boplatsen är inventerad av Folke Hansen år 1930, och delundersökt under senare år.

I samband med en särskild utredning år 2005 grävdes sju sökschakt i boplatsens östra del. I den södra delen av det undersökta området påträffades ett stolphål samt sparsamt med fynd av slagen flinta och en flintkärna. I den norra delen av området påträffades ett 0,25 meter tjockt kulturlager som innehöll rikligt med slagen flinta i form av flintavslag, flintspån, en flintkärna, flintavfall, bränd flinta och skörbränd sten. En mesolitisk tvärpil från ertebölleperioden hittades i en mullvadshög. Det fyndrika kulturlagret omfattade en yta av ca 560 m² (Olsson 2005).

Inom fastigheten Viks fiskeläge 1:30 utfördes en särskild utredning år 2005. Då grävdes ett 25 meter långt sökschakt. I schaktet påträffades en grop med två slagna flintor (Rogius 2005).

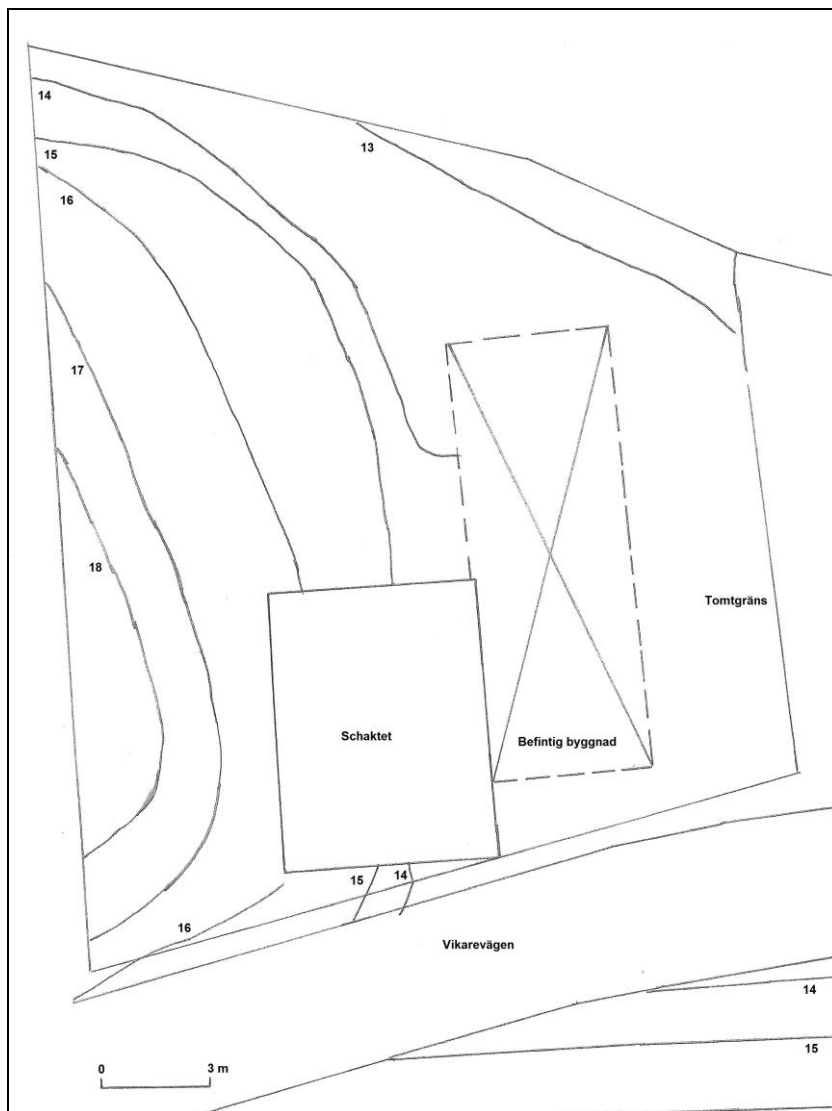
Vid en utredning år 2006 inom fastigheten Viks läge 71:1, belägen inom RAÄ 15:2 södra del, påträffades inga förhistoriska lämningar (Hulting Lindgren 2006).

Andra fornlämningar i närområdet

Närmare 200 meter väster om Vik-boplatsen finns ännu en registrerad boplat (RAÄ 53:1). I området har det påträffats sparsamt med flintavslag en skrapa och en stickel av flinta.

Drygt 400 meter söder om Vik-boplatsen finns ytterligare en boplat (RAÄ 20:1). I området har det påträffats en flintskrapa och sparsamt med flintavslag, varav några av bränd flinta. I östra delen av området har det även plöjts fram härdar.

År 2008 gjordes dessutom en arkeologisk utredning i den nordvästra delen av Vik. Undersökningsområdet låg ca 80 meter nordost om Vik-boplatsen. Inga fornlämningar påträffades (Heimer 2008).

Figur 4. Fastigheten Backen 1:52 i Vik med platsen för förundersökningsschaktet och befintlig byggnad på tomten. Skala 1:200.

Figur 5. En del av ytan som schaktades ur på fastigheten Backen 1:52 i Vik. I schaktet fanns endast mo och sand. Foto mot sydväst. Foto: Lars Jönsson, Österlenarkeologi.

Undersökningsresultat

I syfte att anlägga en biluppställningsplats intill det befintliga huset samt en bod på gjuten platta omedelbart väster om bilplatsen schaktades en 7,8 x 5,7 meter stor yta sydväst om huset. Schaktningen utfördes i den sydöstra sluttningen av backen i den västra delen av fastigheten. Höjdskillnaden i backen är fyra meter, ca 18 m. ö.h. i den västra delen av fastigheten och ca 14 m. ö.h. där det befintliga huset ligger. Själva schaktet utfördes på en yta som låg mellan 16-14 m. ö.h.

Figur 5. Ytan som schaktades ur för bilplats och bod på fastigheten Backen 1:52 i Vik. Foto mot sydväst. Foto: Lars Jönsson, Österlenarkeologi.

Ingreppet utfördes framför allt i den intilliggande backens östra sluttning, och var 2 meter som djupast. Inledningsvis fanns det, förutom humus och sand, mycket rötter och några stubbar från sly och småträd i schaktet. Under det ca 0,4 meter tjocka humösa lagret fanns ca 1,05 meter med mo/mjåla och därefter ca 0,55 meter ren, ganska grov sand.

Inga arkeologiska lämningar kunde iakttas på någon nivå i sandbacken.

I kanten av backen fanns även några större stenar, vilka sannolikt härrörde från en modern kantmur med syfte att hindra sanden i backen att erodera mot huset. Det finns f ö en liknande mur i den norra delen av fastigheten.

Då den inledande och största urschaktningen inte visade några spår av arkeologiska lämningar beslutades att schaktningen för gabionmurar kunde ske utan antikvarisk kontroll.

Utvärdering

Tomten ligger delvis i en kraftigt sluttande sandbacke, där inga arkeologiska lämningar kunde iakttas i backens sydöstra sluttning. Däremot kan det inte uteslutas att eventuella boplatslämningar kan finnas högre upp i backen.

Referenser

Althin, C-A. 1954. *The chronology of the stone age settlement of Scania, Sweden. I The Mesolithic settlement.* Acta Archaeologica Lundensia Series in 4°. N° 1. Bonn/Lund.

Bring, Joh. 1921. Bidrag till Sydöstra Skånes bebyggelsehistoria före megalitgravarnas tid. *Föreningen för fornminnes- och hembygdsvård i sydöstra Skåne Skrifter 1.* Borrbj.

Heimer, O. 2008. *Arkeologisk utredning 2008. Backen 1:67, Rörums socken, Simrishamns kommun, Skåne.* Wallin kulturlandskap och arkeologi, rapport 2008:44.

Hellerström, S. 1998. *Arkeologisk förundersökning 1998. Skåne, Rörums socken, Backen 1:42 Vik.* UV Syd Rapport 1998:19.

Hulting Lindgren, C. 2006. *Arkeologisk utredning 2006. Viks fiskeläge 71:1 och 16:6. RAÄ 15:2, Rörums socken, Simrishamns kommun, Skåne.* Wallin kulturlandskap och arkeologi, rapport 2006:30.

Jennbert, K. 1984. *Den produktiva gåvan. Tradition och innovation i Sydskandinavien för omkring 5 300 år sedan.* Acta Archaeologica Lundensia Series in 4°. N° 16. Bonn/Lund.

Jönsson, L. 2013. *Backen 1:51. Vik-boplatsen. FU år 2013.* Österlenarkeologi Rapport 2013:4.

Olsson, M. 2005. *Arkeologisk utredning 2005. Vik 1:1. RAÄ 15 Rörums socken. Simrishamns kommun. Skåne.* Wallin kulturlandskap och arkologi, rapport 2005:28.

Rogius, K. 2005. *Arkeologisk utredning. Vik 1:30, RAÄ 15, Rörums socken, Simrishamns kommun, Skåne.* Wallin kulturlandskap och arkeologi, rapport 2005:25.

Internet

<http://www.lansstyrelsen.se/skane/sv/samhallsplanering-och-kulturmiljo/landskapsvard/kulturmiljoprogram/sarskilt-vardefulla-kulturmiljoer-i-skane/simrishamn/Pages/Baskemolla-Tjornedala-Vik.aspx>

Administrativa uppgifter

Österlenarkeologi dnr:	130006
Länsstyrelsen i Skåne dnr:	431-3228-2013
Datum för beslut:	2012-03-04
Projektnummer:	ÖA 130006
Län:	Skåne
Kommun:	Simrishamn
Socken:	Rörum
Fastighet:	Backen 1:52
Läge:	Ekonomiska kartan, blad 2E 3a
Koordinatsystem:	RT 90 2,5 gon väst
X koordinat:	6165970
Y koordinat:	1404420
Höjdsystem:	RH 70
M ö.h.	14-18 m.ö.h.
Fältarbetstid:	2013-05-13
Antal arbetsdagar:	1
Antal arkeologtimmar:	4
Antal maskintimmar :	----
Exploateringsyta:	62 m ²
Undersökt yta:	48 m ²
Platschef:	Lars Jönsson
Personal:	Lars Jönsson
Uppdragsgivare:	Växtkraft i Skåne Tranås AB
Tidigare undersökningar:	Undersökningar 1933, 1950, 1963, 1977, 1998, 2013
LUHMnr:	-----
Fynd:	-----
Dokumentationsmaterial:	Minnesanteckningar samt digitala foton.
Kostnader, fältarbete:	2 400 kr
Körersättning:	388,50 kr
Kostnader, rapportarbete:	3 000 kr
Tryck av rapport:	800 kr

Österlenarkeologi

Rapporter 2013

1. Stora Köpinge kyrkogård. Dagvattenledningar runt kyrkan. FU år 2012. Lars Jönsson
2. Simrishamn. Fjärrvärmeledningar i Hamngatan, Skansgatan och Skepparegatan. FU år 2012. Lars Jönsson
3. Köpinge 15:29 m.fl. Spilltryck- och vattenledningar. FU år 2013. Lars Jönsson
4. Backen 1:51. Vik-boplatsen. FU år 2013. Lars Jönsson
5. Backen 1:52, Vik. FU år 2013. Lars Jönsson.

